

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ιατρική βασισμένη σε ενδείξεις (evidence based medicine)	23
Η γένεση ενός όρου	23
Τι ακριβώς σημαίνει «evidence»	24
Ιδιότητες της βασισμένης σε ενδείξεις ιατρικής	26
Τα τέσσερα κύρια βήματα στη βασισμένη σε ενδείξεις ιατρική	29
Τα αδύνατα σημεία της βασισμένης σε ενδείξεις ιατρικής	30
Ιατρική βασισμένη σε ενδείξεις και κλινική επιδημιολογία	32

A. ΑΡΧΕΣ ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ορισμός της επιδημιολογίας	37
Σημασία των περιγραφικών μελετών	39
Πλεονεκτήματα	39
Μειονεκτήματα	40
Σημασία των αναλυτικών μελετών	40
Επιδημιολογικοί δείκτες μέτρησης της συχνότητας των νοσημάτων	40
Αναλογίες, ποσοστά, δείκτες (ratios, proportions, rates)	41
Μέτρηση της συχνότητας των νοσημάτων	41
Επιπολασμός (prevalence)	41
Δείκτης επίπτωσης (incidence rate)	44
Δείκτης θνητότητας (case fatality rate, CFR) και θνησιμότητας (mortality rate, MR)	49
Δείκτης προσβολής (attack rate, AR)	50
Εμφάνιση επιδημιών	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2**Περιγραφική επιδημιολογία (descriptive epidemiology) 51**

Διατύπωση υποθέσεων – Χαρακτηριστικά του ατόμου,
του τόπου και του χρόνου 52

Περιγραφική επιδημιολογία για τα χρόνια νοσήματα 53

Είδη περιγραφικής επιδημιολογίας 57

1. Περιγραφή περιστατικού (case report) 57

2. Περιγραφή σειράς περιστατικών (case series) 58

3. Επιδημική έκρηξη (outbreak) 58

4. Οικολογικές μελέτες – Μελέτες συσχέτισης (ecological studies) 59

5. Συγχρονικές μελέτες (cross sectional studies) 64

6. Επιδημιολογική επιτήρηση (surveillance) 68

Ορισμός της επιδημιολογικής επιτήρησης 68

Επιδημιολογική επιτήρηση στην Ευρώπη 69

Στρατηγική και στόχοι 69

Τι είναι η επιτήρηση βάσει συμβάντων; 70

Τι είναι η επιτήρηση βάσει δεικτών; 70

Οι γενικοί στόχοι της επιτήρησης 70

Τυποποίηση της επιτήρησης 72

Επιτήρηση νέων διαγνώσεων των νοσημάτων 73

Συγκρίσεις δεικτών νοσηρότητας 74

Επιδημιολογική επιτήρηση θανάτων 75

Επιτήρηση παραγόντων κινδύνου 77

Συνδρομική επιτήρηση 78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3**Αναλυτική επιδημιολογία 81****3.1 Μελέτες ασθενών-μαρτύρων (case-control studies) 81**

Σχεδιασμός μελέτης ασθενών-μαρτύρων 81

Πραγματική μελέτη ασθενών-μαρτύρων 83

Επιλογή ασθενών (cases) και μαρτύρων (controls) 84

Ανάλυση των δεδομένων της μελέτης ασθενών-μαρτύρων 87

Η έννοια του λόγου αναλογιών (odds ratio, OR) 87

Ερμηνεία του λόγου αναλογιών 87

Εμφωλεασμένες μελέτες ασθενών-μαρτύρων 89

Πλεονεκτήματα των μελετών ασθενών-μαρτύρων 89

Περιορισμοί των μελετών ασθενών-μαρτύρων 91

3.2 Μελέτες κοόρτης (cohort studies) 96

Σχεδιασμός μελέτης κοόρτης 96

Αποκλεισμός από τη μελέτη ατόμων με την υπό μελέτη νόσο	97
Δημιουργία των ομάδων	98
Καθορισμός του αποτελέσματος	100
Ποιότητα των μετρήσεων έκθεσης	101
Ανάλυση των δεδομένων της μελέτης κοόρτης	104
Υπολογισμός της επίπτωσης της νόσου μεταξύ των κοορτών	104
Σύγκριση των εκβάσεων της νόσου μεταξύ των κοορτών	104
Σχετικός κίνδυνος (relative risk, risk ratio, RR)	104
Αποδιδόμενος κίνδυνος	107
Άλλα μέτρα κινδύνου	109
Πλεονεκτήματα των μελετών κοόρτης	109
Περιορισμοί των μελετών κοόρτης	110
Μελέτες φαρμακοεπιδημιολογίας	112

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Παρεμβατικές μελέτες – Μετα-ανάλυση	115
4.1 Παρεμβατικές μελέτες (intervention studies)	115
Εισαγωγή	115
Τυχαιοποιημένες κλινικές δοκιμές (randomized clinical trials)	116
Φάσεις των τυχαιοποιημένων κλινικών δοκιμών	116
Βασικά βήματα σε μια τυχαιοποιημένη κλινική δοκιμή	117
Τύποι τυχαιοποιημένων κλινικών δοκιμών	118
Άλλοι τύποι παρεμβατικών μελετών	121
Ηθικά ζητήματα	123
Η ανάλυση των δεδομένων	124
Η ερμηνεία και η εφαρμογή των αποτελεσμάτων	125
4.2 Μετα-ανάλυση (meta-analysis)	127
Εισαγωγή	127
Περιγραφική μελέτη των τεκμηρίων	128
Εξαγωγή αποτελεσμάτων από τις επιμέρους μελέτες	129
Υπολογισμός του συνοπτικού αποτελέσματος	129
Ετερογένεια μεταξύ των μελετών	130
Παρουσίαση των αποτελεσμάτων	131
Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της μετα-ανάλυσης	133
Ανασκοπήσεις συστηματικών ανασκοπήσεων (ή ανασκοπήσεις τύπου ομπρέλας)	134

B. ΥΓΙΕΙΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Επίκαιρα προβλήματα δημόσιας υγείας	139
5.1 Οι 10 κορυφαίες αιτίες θανάτου	139
Κορονοϊοί	141
Το ιστορικό για τους κορονοϊούς	141
Επιδημιολογική ανάλυση της πανδημίας COVID-19	143
Νοσηρότητα από COVID-19	144
Παραλλαγές του ιού	144
Θνητότητα της COVID-19	145
Η επιπλέον θνησιμότητα λόγω της COVID-19	146
Εμβόλια έναντι COVID-19	148
5.2 Οξεία ηπατίτιδα σε παιδιά	153
Περίληψη επιτήρησης	154
5.3 Ευλογιά των πιθήκων (monkey pox virus, MPV)	155
Γενικά στοιχεία για τη νόσο	155
Ορισμός περίπτωσης	156

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Υγιεινή της διατροφής	159
Διατροφή	160
Η διατροφική κατάσταση	160
Ανθρωπομετρικές μετρήσεις	160
Δερματικές πτυχές και λιπομέτρηση	161
Αναλογία μέσης-ισχίου (waist/hip ratio)	161
Βιοχημικές εξετάσεις	162
Κλινική εικόνα	162
Διατροφικό ιστορικό	162
Θερμίδες – Θερμιδική απόδοση των θρεπτικών ουσιών	162
Θερμιδικές ανάγκες του οργανισμού	163
Βασικός μεταβολισμός	163
Μυϊκή εργασία	165
Ηλικία και φύλο	165
Ειδικές καταστάσεις και νοσήματα	166
Υπολογισμός των θερμιδικών αναγκών	166
Πρότυπος άνθρωπος	166
Δείκτης μάζας σώματος ή Δείκτης Quetelet's ή BMI	167
Βασικές θρεπτικές ουσίες	167
Υδατάνθρακες	167
Λιπίδια	172

Πρωτεΐνες	175
Βιταμίνες	175
Μέταλλα και ιχνοστοιχεία	184
Διατροφή παιδιών και εφήβων	188
Διατροφή και ακμή	189
Χορτοφαγία	189
Διατροφή που προάγει την υγεία	189
Για ενήλικες	190
Πρακτικές συμβουλές για τη διατήρηση μιας υγιεινής διατροφής	191
Προώθηση της υγιεινής διατροφής	193
Παχυσαρκία και υπέρβαρο	195
Γενικά στοιχεία	195
Τι είναι η παχυσαρκία και το υπερβολικό βάρος	195
Επιδημιολογικά στοιχεία για το υπέρβαρο και την παχυσαρκία	196
Τι προκαλεί την παχυσαρκία και το υπερβολικό βάρος;	196
Συνέπειες στην υγεία από το υπέρβαρο και την παχυσαρκία	197
Αντιμέτωποι με το «διπλό φορτίο» της κακής διατροφής	197
Πώς μπορεί να μειωθεί το υπερβολικό βάρος και η παχυσαρκία;	198
Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του ΠΟΥ	198

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Διατροφή και αγωγή υγείας	201
Παράγοντες που διαμορφώνουν	
τις σύγχρονες διατροφικές συνήθειες	201
Σύγχρονες διατροφικές συνήθειες και προβλήματα υγείας	201
Παράγοντες διαμόρφωσης διαιτητικών συνηθειών	202
Διατροφή και αγωγή υγείας	203
Οι υπεύθυνοι της αγωγής υγείας επί θεμάτων διατροφής	203
Αποδέκτες αγωγής υγείας επί θεμάτων διατροφής	204
Μέθοδοι αγωγής υγείας	204
Παράγοντες επιτυχίας στην αγωγή υγείας σε θέματα διατροφής	205

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Υγιεινή των τροφίμων	207
Ορισμός και στόχος	208
Χημικές ουσίες στα τρόφιμα	208
Το βάρος των τροφιμογενών νόσων	210
Ο εξελισσόμενος κόσμος και η ασφάλεια των τροφίμων	211
Τοξικά φυτά	211
Τοξίνες από ψάρια και οστρακοειδή	212
Αφλατοξίνες	212

Μικροοργανισμοί	213
Τροφική τοξίκωση	213
Τροφικές λοιμώξεις	213
Τροφική τοξικολοίμωση	213
Χρόνος επώασης τροφικών τοξικών και λοιμώξεων	214
Τρόποι μίανσης και πρόληψης της μίανσης των τροφίμων	214
Γενικές αρχές υγιεινής για την πρόληψη τροφικών λοιμώξεων	217
Τα κυριότερα λάθη στην παρασκευή των τροφίμων	217
Γενικές αρχές αντιμετώπισης των τροφικών δηλητηριάσεων	218
Πρόληψη επιδημιών	218
Μικροβιολογικός έλεγχος σε τρόφιμα και κλινικά δείγματα	219
Μικροοργανισμοί τροφικών λοιμώξεων και τοξικών	220
Υερσίνιες (<i>Yersinia spp.</i>)	220
Καμπυλοβακτηρίδια (<i>Campylobacter spp.</i>)	221
Αλλαντίαση (<i>Clostridium botulinum</i>)	223
<i>Clostridium perfringens</i>	224
Βάκιλλος κηρώδης (<i>Bacillus cereus</i>)	225
Λιστέρια μονοκυτογόνος (<i>Listeria monocytogenes</i>)	226
Σαλμονέλλες (<i>Salmonella spp.</i>)	229
Σαλμονέλλα τύφου-παρατύφου (<i>Salmonella typhi-paratyphi</i>)	233
Σιγκέλλα (<i>Shigella dysenteria</i>)	237
Κολοβακτηρίδια (<i>Escherichia spp.</i>)	240
Σταφυλόκοκκος (<i>Staphylococcus aureus</i>)	242
Δονάκιο χολέρας (<i>Vibrio cholera</i>)	243
Δονάκια (<i>Vibrio spp.</i>)	245
Δονάκιο παραιμολυτικό (<i>Vibrio parahaemolyticus</i>)	246
Πρωτόζωα	246
Ιοί	247

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Επιδημική εκρήξη	249
Εισαγωγή	249
Επιδημίες από κοινή πηγή	250
Μολυσματική ή προοδευτική επιδημία	252
Διερεύνηση της επιδημικής εκρήξης	254

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Ασφάλεια των τροφίμων – Αναδυόμενες λοιμώξεις	261
10.1 Ασφάλεια των τροφίμων	261
Μυκοτοξίνες	262
Νιτρικά και νιτρώδη	262

Διοξίνες	262
Αντιβιοτικά-Ορμόνες	263
Βαρέα μέταλλα	263
Πρόσθετα-Χρωστικές	263
Γενετικά μεταλλαγμένα τρόφιμα	264
Νοθεία τροφίμων	264
Prions	265
Διατροφική ασφάλεια και προστασία του πολίτη	265
10.2 Αναδυόμενες λοιμώξεις	267
Εισαγωγή – Ορισμός	267
Παράγοντες που συντελούν στην εμφάνιση των αναδυόμενων λοιμώξεων	267
Οι αναδυόμενοι παθογόνοι μικροοργανισμοί	268
Βακτήρια	268
Παρασιτικά πρωτόζωα	269
Εντεροϊοί	269
Προβλήματα που σχετίζονται με τους αναδυόμενους μικροοργανισμούς	270
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11	
Υγιεινή του νερού	273
Σημασία του νερού	274
Παγκόσμια πρόκληση: η πρόληψη των υδατογενών νοσημάτων και η έλλειψη του νερού	275
Χρησιμότητα του νερού	276
Ο υδρολογικός κύκλος	277
Προέλευση του πόσιμου νερού	277
Βρόχινο νερό	277
Επιφανειακά νερά	278
Υπόγεια νερά	278
Μικροβιολογική ποιότητα του νερού	279
Δείκτες βιολογικής ρύπανσης του νερού	280
Ολικά κολοβακτηριδιόμορφα (<i>total coliforms</i>)	280
<i>Escherichia coli</i> και θερμοάντοχα κολοβακτηριδιόμορφα (<i>faecal coliforms</i>) ..	282
Ολική μικροβιολογική χλωρίδα (ΟΜΧ) (<i>total count</i>)	283
Εντερόκοκκοι (<i>enterococcus</i>)	284
Κλωστηρίδιο <i>perfringens</i> (<i>Clostridium perfringens</i>)	285
Φάγοι (<i>coliphages</i>)	286
<i>Bacteroides fragilis phages</i>	288
Εντερικοί ιοί	290
Μικροβιολογικά δεδομένα	291

Βακτηριακά παθογόνα στο νερό	293
Λεγιονέλλα της πνευμονίας (<i>Legionella spp.</i>)	296
Λεπτόσπειρα (<i>Leptospira</i>)	297
Μυκοβακτηρίδια (<i>Mycobacterium</i>)	299
Ψευδομονάδα αερογόνος (<i>Pseudomonas aeruginosa</i>)	300
<i>Acinetobacter spp.</i>	300
<i>Aeromonas spp.</i>	302
Ελικοβακτηρίδιο του πυλωρού (<i>Helicobacter pylori</i>)	303
<i>Enterobacter sakazakii</i>	303
Κλεμπιέλλα (<i>Klebsiella spp.</i>)	304
<i>Tsukamurella</i>	305
<i>Burkholderia pseudomallei</i>	306
Παθογόνοι ιοί στο νερό	307
Αδενοϊοί (<i>Adenoviruses</i>)	308
Αστροϊοί (<i>Astrovirus</i>)	309
Καλικοϊοί (<i>Caliciviruses</i>)	310
Εντεροϊοί (<i>Enteroviruses</i>)	310
Ιός Ηπατίτιδας Α (<i>Hepatitis A virus</i>)	311
Ιός Ηπατίτιδας Ε (<i>Hepatitis E virus</i>)	315
Ιοί ρότα και ορθορέο (<i>Rotaviruses, orthoreoviruses</i>)	316
Παθογόνα πρωτόζωα στο νερό	317
Ακανθομόεμπα (<i>Acanthamoeba</i>)	318
Βαλαντίδιο (<i>Balantidium coli</i>)	319
Βλαστοκύστη (<i>Blastocystis</i>)	320
Κυκλόσπορα (<i>Cyclospora cayetanensis</i>)	320
Ιστολυτική αμοιβάδα (<i>Entamoeba histolytica</i>)	321
Κρυπτοσπορίδια (<i>Cryptosporidium spp.</i>)	322
Γιάρδια (<i>Giardia intestinalis</i> ή <i>lamblia duodenalis</i>)	324
Ισόσπορα (<i>Isospora belli</i>)	325
Μικροσπορίδια (<i>Microsporidia</i>)	326
<i>Naegleria fowleri</i>	327
Τοξόπλασμα (<i>Toxoplasma gondii</i>)	328
Ακτινομήκητες στο νερό	329
Άλγες στο νερό	329
Μύκητες στο νερό	330
Φυσικά χαρακτηριστικά του νερού	330
Χρώμα, γεύση και οσμή	330
Σωματίδια-Αγωγιμότητα	330
Χημική ποιότητα του νερού	331
Ανόργανα συστατικά	331
Οργανικά συστατικά	336

Μικροβιολογικός έλεγχος του πόσιμου νερού	337
Δειγματοληψία	337
Μέθοδοι μικροβιολογικής εξέτασης του νερού	338
Η ανίχνευση ιών στο νερό	338
Διατήρηση της ποιότητας των νερών	339
Επίδραση της κλιματικής αλλαγής στις υδατογενείς λοιμώξεις`	339
Ο καθαρισμός του νερού	339
Χλωρίωση του νερού	340
Εμφιαλωμένα νερά	341
Κολυμβητικές δεξαμενές	343
Έλεγχος της ποιότητας των θαλασσινών νερών και των κολυμβητικών δεξαμενών και προαγωγή της δημόσιας υγείας	344
Ο ρόλος της επιδημιολογίας στην εκτίμηση του κινδύνου από την κολύμβηση	345

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Ατμοσφαιρική ρύπανση – Κλιματική αλλαγή	349
Ατμοσφαιρικός αέρας	350
Χημική σύσταση	350
Ατμοσφαιρική πίεση	351
Ηλιακή ακτινοβολία	352
Υγρασία του αέρα	353
Θερμοκρασία	354
Κίνηση του αέρα	355
Ζώνη ευεξίας	356
Θερμική ανοχή και δείκτης δυσφορίας	356
Υπέρβαση ζώνης ευεξίας	357
Θερμοπληξία	357
Επίδραση του ψύχους στην υγεία	358
Κλίμα	358
Ρύπανση της ατμόσφαιρας	359
Είδη ρύπων	359
Πηγές ρύπανσης	360
Ρύποι ή ρυπαντές	360
Σωματίδια	362
Όζον	364
Μονοξείδιο και διοξείδιο του άνθρακα	365
Οξείδια του αζώτου	366
Διοξείδιο του θείου	367
Αλογονωμένες ενώσεις	368

Φωτοχημική ρύπανση	369
Όξινη βροχή	370
Θερμοκρασιακή αναστροφή	371
Παράγοντες οι οποίοι ευνοούν τη ρύπανση	371
Επιπτώσεις της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην υγεία	372
Πρόληψη της ατμοσφαιρικής ρύπανσης	373
Κλιματική αλλαγή και δημόσια υγεία	375
Γενικά στοιχεία	375
Κλιματική αλλαγή – η μεγαλύτερη απειλή για την υγεία που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα	375
Κίνδυνοι για την υγεία από την κλιματική αλλαγή	376
Επιπτώσεις στη δημόσια υγεία από την κλιματική αλλαγή	377
Οι πληθυσμοί-στόχοι της κλιματικής αλλαγής	378
Οι κίνδυνοι ανά ήπειρο	378
Οι στόχοι της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή	381
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13	
Υγιεινή της κατοικίας	383
Αερισμός	384
Τρόποι αερισμού	384
Θερμοκρασία	385
Φωτισμός και ηλιασμός	385
Υγρασία	385
Ηχητική μόνωση	385
Ασφάλεια	386
Επάρκεια χώρου	387
Ψυχική ευεξία	387
Ρύπανση του αέρα της κατοικίας και των κλειστών χώρων	387
Μικροοργανισμοί	387
Φορμαλδεΐδη	388
Διοξειδίο του αζώτου	388
Μονοξειδίο του άνθρακα	388
Καπνός καυσοξύλων	388
Ραδόνιο	388
Καπνός των τσιγάρων	389
Ατμοσφαιρική ρύπανση εσωτερικών χώρων και οικιακή ενέργεια	389
Επιπτώσεις στην υγεία	389
Πνευμονία	389
Χρόνια αποφρακτική πνευμονοπάθεια	389
Αγγειακά - εγκεφαλικά	390

Ισχαιμικές καρδιακές παθήσεις	390
Καρκίνος του πνεύμονα	390
Άλλες επιπτώσεις και κίνδυνοι για την υγεία	390
Επιπτώσεις στην ισότητα της υγείας, την ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή	390
Υγεία, ενέργεια και αειφόρος ανάπτυξη	391
Έλεγχος εντόμων και τρωκτικών	391
Ατυχήματα στο σπίτι	392
Οικιακά λύματα	393
Απορρίματα	394

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

Μαζικές καταστροφές και προβλήματα δημόσιας υγείας	397
Ο όρος μαζική καταστροφή	397
Η ιατρική των μαζικών καταστροφών	397
Η διεθνής κινητοποίηση για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των μαζικών καταστροφών	398
Τα αίτια των μαζικών καταστροφών	398
Γενικά χαρακτηριστικά και συνέπειες των μαζικών καταστροφών	399
Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των μαζικών απωλειών υγείας	401
Γενικός σχεδιασμός αντιμετώπισης προβλημάτων δημόσιας υγείας μετά από μαζικές καταστροφές	402
Μαζικές καταστροφές και προβλήματα δημόσιας υγείας	404
Σχέδια αντιμετώπισης μαζικών καταστροφών	407
Προϋποθέσεις επιτυχούς αντιμετώπισης των μαζικών καταστροφών	407

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

Ταξιδιωτική ιατρική	409
Μετακινήσεις ατόμων και τουρισμός	409
Προσδιορισμός του όρου ταξιδιώτης	409
Κίνδυνοι υγείας κατά τις μετακινήσεις	409
Η ταξιδιωτική ιατρική	410
Ιατρεία και τμήματα ταξιδιωτικής ιατρικής	410
Οι σοβαρότερες ασθένειες των ταξιδιωτών	411
Εμβόλια-προληπτική λήψη φαρμάκων	411
Άλλα αντικείμενα της ταξιδιωτικής ιατρικής	414
Ταξίδι με αυτοκίνητο	414
Ταξίδι με πλοίο	414
Ταξίδι με αεροπλάνο	415
Jet lag	415
Η σημασία του κλάδου της ταξιδιωτικής ιατρικής	416

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

Συχνές νόσοι των ταξιδιωτών	417
16.1 Διάρροια ταξιδιωτών	417
Εισαγωγή	418
Αιτιολογία	420
<i>Escherichia coli</i>	420
<i>Campylobacter spp.</i>	420
<i>Shigella spp.</i>	420
<i>Salmonella spp.</i>	421
<i>Vibrio cholerae</i>	421
Ιογενείς λοιμώξεις	421
Πρωτοζωικά παράσιτα	421
Παθογένεια	422
Κλινικές εκδηλώσεις	422
Επιδημιολογία	422
Πρόληψη	423
Νερό και αναψυκτικά	424
Τρόφιμα	425
16.2 Ηπατίτιδες Α και Β σε μετακινούμενους πληθυσμούς	428
Αλλαγή στα επιδημιολογικά χαρακτηριστικά της ηπατίτιδας Α	428
Κίνδυνοι για ηπατίτιδα Α στους ταξιδιώτες	429
Κόστος-ωφέλεια του εμβολίου για την ηπατίτιδα Α	430
Ηπατίτιδα Β και ταξίδια	431
Σεξουαλική επαφή και τουρισμός	432
Άλλες μετακινούμενες πληθυσμιακές ομάδες σε κίνδυνο έκθεσης στους ιούς Ηπατίτιδας Α και Ηπατίτιδας Β	433

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

Επαγγελματική υγιεινή	435
Τι καθορίζει την υγεία των εργαζομένων	436
Υγειονομική κάλυψη των εργαζομένων	437
Φυσικοί κίνδυνοι	439
Θόρυβος	439
Κραδασμοί	440
Ακτινοβολία	440
Βιολογικοί παράγοντες	441
Νόσος των λεγεωναρίων	442
Το σύνδρομο του «αρρωστημένου κτιρίου» (<i>sick building syndrome</i>)	443

Ρυπογόνες σκόνες	443
Πυρίτιο	444
Άνθρακας	444
Βαμβάκι	445
Αμίαντος	445
Μέταλλα	447
Μόλυβδος	447
Υδράργυρος	448
Κάδμιο	448
Αέρια	449
Χλωριωμένοι υδρογονάνθρακες (οργανικοί διαλύτες)	449
Ουσίες με βινυλοομάδα	449
Φορμαλδεΐδη	450
Ραδόνιο	450
Ψυχολογικοί και κοινωνικοί παράγοντες	451
Η ψυχική υγεία και η επαγγελματική εξουθένωση (burn-out)	451
Το burn-out ένα «επαγγελματικό φαινόμενο»: Διεθνής Ταξινόμηση Νοσημάτων	452
Παράγοντες κινδύνου	452
Πρωτογενής πρόληψη	452
Μέτρα προστασίας	452
Εργατικά ατυχήματα	452

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18

Νοσοκομειακές λοιμώξεις	457
Ορισμός νοσοκομειακής λοίμωξης	457
Μετάδοση των νοσοκομειακών λοιμώξεων	458
Υπόδοχα (reservoirs)	458
Πηγή	459
Τρόποι μετάδοσης των λοιμογόνων παραγόντων	461
Άμεση μετάδοση	461
Έμμεση μετάδοση	462
Παράγοντες κινδύνου των νοσοκομειακών λοιμώξεων	464
Ενδογενής ευαισθησία του ασθενούς στη νοσοκομειακή λοίμωξη	464
Εξωγενείς παράγοντες κινδύνου οι οποίοι μεταβάλλουν την ευαισθησία του ασθενούς στη νοσοκομειακή λοίμωξη	464
Νοσοκομειακές επιδημίες: αναγνώριση και αντιμετώπιση	466
Ορισμός και συχνότητα επιδημιών σε νοσοκομεία	466
Διερεύνηση νοσοκομειακής επιδημίας	468
Τύποι επιδημικών εκρήξεων	472

Επιδημίες από «κοινή πηγή» ή κοινό αγωγό	472
Μολυσματικές επιδημίες ή προοδευτικές επιδημίες	472
Επιδημιολογική επιτήρηση των λοιμώξεων στο νοσοκομείο	473
Κριτήρια για την επιδημιολογική επιτήρηση των νοσοκομειακών λοιμώξεων	476
Πηγές δεδομένων επιδημιολογικής επιτήρησης	476
Μέθοδοι επιδημιολογικής επιτήρησης	477
Συλλογή στοιχείων-μέθοδοι	482
Επιδημιολογική επιτήρηση σε εξελθόντες ή εξωτερικούς ασθενείς	483
Ενδημικές νοσοκομειακές λοιμώξεις	484
Ενδημικός συντελεστής	484
Διερεύνηση και περιορισμός του υψηλού ενδημικού συντελεστή νοσοκομειακών λοιμώξεων	484
Staphylococcus aureus ανθεκτικός στη μεθικιλίνη (MRSA)	485
Εντερόκοκκος ανθεκτικός στην βανκομυκίνη	485
Σχεδιασμός της έρευνας των νοσοκομειακών λοιμώξεων	486
Μελέτες κοόρτης ή φάλαγγας ή γενιάς (cohort studies)	486
Μελέτες ασθενών-μαρτύρων	487
Συχνότητα νοσοκομειακών λοιμώξεων	489
Οι νοσοκομειακές λοιμώξεις στις χειρουργικές κλινικές	490
Νοσοκομειακές λοιμώξεις στις μονάδες εντατικής θεραπείας	490
Παράγοντες που διευκολύνουν τις νοσοκομειακές λοιμώξεις	490
Συνήθεις αιτίες νοσοκομειακών λοιμώξεων	491
Έλεγχος νοσοκομειακών λοιμώξεων	492
Πρόληψη των νοσοκομειακών λοιμώξεων	493
Αποστείρωση-Απολύμανση-Ορισμοί	493
Αποστείρωση	494
Απολύμανση	495
Χημικά απολυμαντικά	496
Ομάδες απολυμαντικών	496
Σκοπός της χρήσης των απολυμαντικών	499
Λοιμώξεις που προκαλούνται από απολυμαντικά	499
Παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των απολυμαντικών	500
Ιδανικές συνθήκες για την δράση των απολυμαντικών	504
ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΟΡΟΙ	507
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΛΕΞΕΩΝ	515